

Į VAIKO KALBOS RAIDĄ ŽIŪRĖKIME RIMTAI

Vaikas, beveik dešimties metų amžiaus, negali sklandžiai papasakoti, ką veikė mokykloje. Jis neaiškiai taria žodžius (garsai painiojami tarpusavyje, labai iškreipiami daugiaskiemieniai žodžiai), jis nederina žodžių galūnių (painiojamos linksnių, skaičių, laikų, asmenų, giminių galūnės). Jis neranda tinkamo žodžio: nežino daugelio dalykų pavadinimų, beveik nevartoja būdvardžių. Jis kalba nepakankamai išplėtais, dažnai ir vieno žodžio sakiniais. Kitiems jo kalbą labai sunku suprasti. Ar vaikas augo ypač nepalankiomis sąlygomis? Ne. Augino jį tėvai, iki mokyklos jis lankė darželį. Ar darželio auklėtojos, logopedė manė, jog vaiko kalba gera, ir taip sakė jo tėvams? Ne. Darželio logopedė dėl blogos vaiko kalbos su jo tėvais kalbėjosi, patarė šiems kreiptis į pedagoginę-psichologinę tarnybą. Ar tėvai ignoravo logopedės patarimą? Ne. Jie atvedė vaiką į tarnybą, kurios specialistai įvertino vaiko kalbos raidą ir rekomendavo jį ugdyti specialiojo ugdymo grupėje. Ar tėvai atsižvelgė į tarnybos rekomendaciją? Ne. Tėvai nutarė nieko nekeisti ir toliau leisti vaiką į bendrojo ugdymo grupę. Ar dabar jie mano, jog tuomet priėmė teisingą sprendimą? Ne. Dabar gailisi neatsižvelgę į specialistų rekomendacijas. Dabar jie labai išsigandę, labai susirūpinę: mato, kad jų vaikui mokytis sunku, bendrauti sunku, mato, kaip jis pats dėl to išgyvena. Dabar jie nuolat galvoja, kas bus toliau, ar dar galima kuo nors jų vaikui padėti.

Tai tikra vieno vaiko istorija. Deja, į šią istoriją galima būtų įrašyti daug vaikų vardų ir pasakyti: tai tikros vaikų istorijos.

Kodėl tėvai priima savo vaikams nenaudingus sprendimus?

Pagrindinė priežastis – jei ikimokyklinio amžiaus vaikas blogai kalba, tėvai nemano, kad tai didelė problema. Jie tiesiog laukia, kada vaikas užaugs ir pradės gerai kalbėti, todėl neatsižvelgia į specialistų išvadas, rekomendacijas.

Su kokiomis tėvų reakcijomis, kai jie pastebi vaiko blogą kalbą, kai išklauso specialistų išvadų ir rekomendacijų, dažnai susiduria Panevėžio pedagoginės-psichologinės

tarnybos specialistės? Kodėl tokios tėvų reakcijos (tokia jų nuomonė, elgesys) yra nenaudingos jų vaikui?

*Tėvai, suprasdami, kad vaiko kalba blogesnė nei jo bendraamžių, dažnai save ramina: išaugo.

Dažniausiai vaikų kalbos sutrikimai pastebimi antraisiais – trečiaisiais gyvenimo metais, kai vaikai pradeda daugiau kalbėti. Jau dvejų metų normalios raidos vaikai vartoja apie penkiasdešimt žodžių, pradeda vartoti 2 - 3 žodžių frazes, t. y. žodžių junginius, užduoda paprastus klausimus („Kas čia?“), supranta 200 – 500 žodžių. Trejų metų normalios raidos vaikai pavadina daugelį daiktų ir veiksmų, apibūdina daiktų savybes, vartoja prielinksnius (ant, po, į, iš), įvardžius (aš, tu). Sudaro 4 – 5 žodžių sakinius. Klausosi ir įsimena trumpas pasakėles, eilėraštkus. Palaiko nesudėtingą pokalbį. Gali dar netarti taisyklingai kai kurių garsų.

Taigi dvimečių-trimečių vaikų tėvai turėtų pastebėti, ar vaikas supranta paprastus trumpus klausimus, o paskui vis ilgesnius nurodymus, ar augdamas vartoja vis daugiau žodžių, ar jungia juos į frazes, ar gali paklausti ir paprašyti, ar jo kalba pakankamai aiški.

Jeigu tėvai mato, jog minėtų gebėjimų vaikas neturi, tada ir reikia kreiptis į darželio, pedagoginės-psichologinės tarnybos specialistus, kad būtų įvertinta vaiko kalbos raida. Kad būtų rekomenduota labiausiai tinkama ugdymo įstaiga, skirta specialistų pagalba.

Nereikia laukti, kol vaikui sukaks ketveri, penkeri. Kuo pagalba ankstyvesnė, tuo ji efektyvesnė.

*Tėvai ramūs, jei vaikas piešia, konstruoja, skaičiuoja, tik kalba blogai: vaikas normaliai auga, jis nėra sutrikusio intelekto. Ir jei specialistai patvirtina, kad tik vaiko kalba sutrikusi, tėvai ramiai laukia, kada kalba pasivys kitus vaiko gebėjimus.

Gali būti, kad vaiko kalbos raida yra tik sulėtėjusi, tada bus kalbos raidos šuolis ir vaiko kalba atitiks bendraamžių kalbos lygį. Tačiau, jei kalba sutrikusi, tada ji savaime

tikrai negerės. Todėl kilus abejonių dėl vaiko kalbos raidos reikia konsultuotis su specialistais.

*Tėvai supranta, kad vaiko kalba prastesnė nei jo bendraamžių, bet jie ir mato kalbos gerėjimą vaikui augant. Laukia tikėdamiesi, kad kada nors jų vaikas ims kalbėti kaip ir jo bendraamžiai.

Jei trimečio kalba neatitinka amžiaus normos, tai neatitiks ir jam sulaukus šešerių. Jei sutrikusios kalbos vaikui nebus teikiama logopedo pagalba, jo kalba neišsivystys iki jo amžiui tinkamo lygio.

Tėvai, darželių auklėtojos negali suteikti tinkamos pagalbos. Logopedas įvertina vaiko kalbos raidos ypatumus ir parenka tinkamiausias pratybas. Nuo vaiko kalbos sutrikimo lygio priklauso pratybų pobūdis, trukmė, intensyvumas. Tik specialistai gali įvertinti, ar vaikui užtenka logopedo pagalbos bendrojo ugdymo grupėje, ar jam reikia intensyvios logopedo (kartais ir kitų specialistų) pagalbos specialiojo ugdymo grupėje. Teikiant vaikui logopedinę pagalbą, sumažėja atotrūkis tarp vaiko kalbos lygio ir normos. Logopedinės pagalbos efektyvumas priklauso ne tik nuo logopedo darbo, bet ir nuo logopedo, vaiko bei jo tėvų bendradarbiavimo.

*Tėvai sutinka, kad vaiko kalba blogesnė nei jo bendraamžių, sutinka su specialistų išvadomis ir planuoja vaiką vesti į specialiąją grupę paskutiniaisiais metais prieš mokyklą.

Toks sprendimas netinkamas. Logopedinė (kaip ir pedagoginė, psichologinė) pagalba efektyvesnė, kai ji ankstyvesnė. Sutrikusios kalbos vaikui augant, vis didėja atotrūkis tarp jo kalbos lygio ir normos. Toks vaikas augdamas patiria vis daugiau sunkumų - mokymosi, bendravimo. Jei trimečio tėvai pastebės tik vaiko kalbos problemą, tai šiam vaikui sulaukus šešerių matys problemų, susijusių viena su kita, kamuolį. Vaikui pradėjus lankyti mokyklą, šis problemų kamuolys tik didės.

*Tėvai įsižeidžia, jei specialistai rekomenduoja vaiką leisti į specialiojo ugdymo grupę: jie pasakoja, kiek daug skiria vaikui dėmesio, kaip jį lavina. Jie pyksta, kai girdi aplinkinių kaltinimus: per mažai bendraujate su vaiku, dėl to jis blogai kalba.

Su vaiku bendrauti svarbu. Taip vaikas mokosi kalbėti. Klausydamas kitų kalbėjimo, mėgdžiodamas, vėliau – klausinėjamas ir klausdamas, vaikas natūraliai mokosi kalbos. Bet kartais natūrali kalbos raida būna sutrikusi. Todėl tėvai užuot galvoję tik apie save, užuot įrodinėję savo kaip tėvų vertę, verčiau paklausytų specialistų rekomendacijų, kaip pagerinti vaiko kalbos raidą. Beje, pakalbėję su logopedu, tėvai gali ir nustebti, jog patys turi keisti savo įprastą bendravimą su vaiku (pvz., nekalbėti su vaiku „vaiko kalba“ ar nebesistengti atspėti, ką vaikas sako, o prašyti jo aiškiau kalbėti).

*Tėvai mato, kad vaikas jaudinasi, nes jam sunku bendrauti: vaikai jo kalbos nesupranta, dėl to pasišaipto, nekviečia kartu žaisti. Mato, kad vaikas ima šalintis savo bendraamžių, darosi piktas ar užsisklendžia. Ir tėvai sako, kad jų vaiką reikia mokyti bendravimo įgūdžių.

Jei vaikui sunku kalbėti ir sunku bendrauti, reikia nenuvertinti nė vieno iš šių sunkumų. Dažnai bendrauti vaikui sunku tik todėl, kad kiti vaikai nesupranta, ką jis sako, ir jis nesupranta, ką kiti jam sako. Tuomet gerėjant vaiko kalbai nebelieka bendravimo problemos. Tačiau gali būti, kad bendrauti trukdo ir vaiko siekis visada būti svarbiausiam, negebėjimas suprasti kito. Kaip reikia elgtis su kitais, suaugusieji būna pasirengę vaikui paaiškinti. Bet sunku aiškinti, jei vaiko gebėjimas suprasti kalbą labai menkas. Taigi dažnai prasta kalba gali būti didžiausias sunkumas, kuris sukelia ir kitus.

*Tėvai pyksta ant vaiko: kas jam lengva, tą noriai ir greitai padaro, o išmokti kalbėti nesistengia. Tėvų nuomone, ne specialistų pagalbą, o didesnių vaiko pastangų reikia. Ir galvoja, kaip didinti vaiko motyvaciją mokytis to, kas jam ypač sunku.

Kuo mažesnis vaikas, tuo lengviau suprasti, ką jis gali: jis daro tai, ką sugeba. Jei ko nedaro, vadinasi, jam per sunku. Gal dar ne laikas sugebėti. Bet jei pagal savo amžių vaikas jau turėtų gebėti, o negeba, nereikėtų jo barti, kaltinti. Reikia susirūpinti. Reikia konsultuotis su specialistais ir ieškoti būdų, kaip tinkamai ugdyti vaiką. Taigi barti mažą vaiką, kad jis nekalba taip, kaip jau kalba jo bendraamžiai, dėl to ant jo pykti yra labai neteisinga.

*Tėvai, išgirdę rekomendaciją vesti vaiką į tą darželį, kuriame yra specializuotos grupės, sako: nekeisime darželio, nes vaikas čia priprato, turi draugų. Arba sako: nekeisime darželio, nes šis arčiau mūsų namų, arčiau mūsų darbovietės.

Tėvų nerimas, ar vaikui bus gerai kitame darželyje, suprantamas. Ypač tėvams būna neramu, jeigu jie jau patyrė sunkumus, nes jų vaikas ilgai neapsiprato šiame darželyje. Žinoma, gali būti, kad kurį laiką vaikas verks, nenorės likti kitame darželyje, – tėvams vėl iš naujo reikės tai išgyventi. Bet verta tuos sunkumus vėl patirti, jei žvelgiama ne į artimiausius metus, o į tolesnį vaiko gyvenimą. Jei gerės vaiko kalba, vadinasi, mažiau bus kitų sunkumų – mokymosi, bendravimo. Vaikas dėl to geriau jausis. O jeigu tėvai kalba tik apie nepatogumus, kuriuos patirs patys, galima manyti, kad vaikas jiems mažai rūpi.

Taigi nereikėtų tėvams ignoruoti specialistų rekomendacijų, jeigu jos atrodo nesuprantamos, nepriimtinos. Reikėtų klausti, aiškintis. Skuboti netinkami tėvų sprendimai gali būti lemtingi jų vaikui.

Panevėžio pedagoginės-psichologinės tarnybos

logopedė Rasa Sėdžiuvienė ir psichologė Dalia Grigaitė